

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Jz.*

Cím: *Garibaldi magyar légionistái*

Forrás: *Élet és Irodalom*

1962. márc. 31.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

027.400

Hely

(439.34)

Idő

"1962"

Személy

Helyszám

Központ

Kis, puha fedelű kötetet adott ki a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, *Magyarok és a Risorgimento* címmel, a Magyar Risorgimento Emlékbizottság támogatásával. Tudományos igényű mű, egy 1752 nevet tartalmazó életrajz-gyűjtemény és egy bibliográfia van benne, no meg a hozzájuk tartozó két bevezetés... vagyis semmiesetre sem ajánlatos olvasmány a szombat esti tánczene mellé. De azokban a (sajnos) ritkán adódó csendes órákban, amikor valóban ünnepelesen és ifjúságunkból átmentett áhitattal nyitunk ki egy verseskötetet vagy egy ígéretes regényt, érdemes kézbevenni ezt is. És érdemes elolvasni: olyasféle élményt rejtteget, mint amit annak idején az *Egri csillagok* végén található névjegyzék adott. 1752 név van ebben a kötetben, a múlt század ötvenes-hatvanas éveiben az olasz nemzeti egységért harcoló magyar légiók tagjainak, Garibaldi katonáinak a nevei. Nem mindegyiké: *Acș Tivadar* (egy élet kutatómunkájával) ezt az 1752-t derítette fel közülük; a többről csak az ismertek alapján tudunk — következtetve — valamit. Voltak négy-ötzezen is; legtöbbjük magyar, de már kezdettől fogva feltűnnek közöttük románok, osztrákok, lengyelek, még bolgárok is. Ki a Habsburg-csapatoktól szö-

kött át, a veronai várnegyszög-ből, csoportosan, vagy egyedül úsztatva át a folyókon, mint Jókai regényében; volt, ki Kolozsvártól hagyta ott az iskolát, ki Fiumében a tengerészetet, Budán a kereskedést, Békéscsabán a földművelést, Vácott a molnárságot s Törökországban keresztül, vagy másfelé kanyarodva oda igyekezett, ahol fegyvert foghatott a közös ellenség ellen. Az egész európai reakció összeshóvetkezett ellenük: Bach osztrák belügyminiszter és Schwarzenberg herceg 1849-ben létrehozott államközi szocialistaellenes szerződés alapján üldözték őket a rendőrtisztviselők és besúgók, országokon keresztül. Lopva éltek és álnéven, hogy legalább itthon maradt családjukat mentse. És amikor végre eljutottak Garibaldi seregébe, pihenő nélkül a veszedelem közepébe rohantak: partraszálltak Sziciliában, őrséget álltak Palermóban, rohmozták a pápai csapatokat... és várták a nagy órát, amikor majd Dalmácián keresztül, vagy a Dunán fel-

hajózva, elhozhatják — Kosuth és Garibaldi együttes vezérsege alatt — a letiport országnak a szabadságot. A kötetben közölt bibliográfia — *G. Pásztor Mária* alapos munkája — bizonyítja, mennyire várták őket: népdalok keletkeztek róluk, a nagy olasz sza-

badsághős nevét a versfőkbe rejtették, a légiók minden cselekedetét reménykedve figyelték, idehaza.

A magyar fiatalság nagy, romantikus (és sajnos, elbukott) vállalkozása volt ez, s története — mint minden romantikus vállalkozásé — bonyolult, ellentmondásos, tele van lelkesedéssel és keserűséggel, csalódással. A nagy és tiszta kaland nem sikerült: az 1752 név viselője szétszóródott a nagyvilágban. Akik az amnesztiában bízva hazajöttek, egész életükben megcsínylették vakmerőségüket; akiket máshová vetett a sors, idegenben élhették le éveiket. Voltak, akik távoli kontinensre hajóztak és tovább folytatták azt, ami Európában (egy időre) véget ért: vagy az észak-amerikai rabszolga-fel szabadító háborúban harcoltak tovább (egyikük az első néger egység élén), vagy a kubai szabadságmozgalmat támogatták, megint mások Kanadában vagy Dél-Amerikában hasznosították tapasztalataikat.

Száz évvel ezelőtt a legnagyobb magyar egység, a „legione auxiliara ungherese” még javában harcolt; ez idő tájt Dél-Itália hegyei között verte szét az utolsó bandákat. „Ezer nyelvű s egy szívű brigád” lehetett már ez is: „voltak köztük — írja Acș — az osztrák hadseregből dezertáltak, franciák, a nápolyi Bourbon-hadseregből Garibaldihoz csatlakozó bajorok, litvánok; montenegrói hercegtől, cári hadseregből szökött katonatisztig mindenki”. Elő a magyar zászlót vitték. S ez alatt, soknyelvű kiáltással, egy akarral rohmozták az ellent, ismervén az arany szabályt: hogy nem lényeges, hol kerül elébük, fő az, hogy üssék, ahol érik. Száz év után, ha csak egy kis könyv kapcsán is, de jó emlékezni rájuk és igazukra. Mert igazuk volt (s ezért nem feledhetjük őket soha): egyazon úgról volt szó Osztrolenkánál, a piski hídnál, vagy Calabriában. A nemzeti szabadságról, melyért — tudták — mindent vállalni kell.

Sz.